

Статья посвящена теоретическому обоснованию проблемы интеграции содержания технико-технологической подготовки будущего учителя трудового обучения и методике ее реализации в педагогическом вузе.

The article is devoted to the theoretical background of integrational problem of maintenance of technological preparation of future labour studies teacher and methods of its realization in the teacher-training institution.

УДК 371.134

Н.Ю. Дуднік

МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УМІНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ

Проблема підготовки вчительських кадрів завжди була й залишається однією з найбільш актуальних для суспільства. У зв'язку з цим питання вдосконалення, модернізації освітніх систем, розробки загальних вимог, дотримання яких забезпечує високу якість освіти та високий рівень професіоналізму випускників вищої школи, є центральним у Болонській угоді європейських країн. Процес входження України до європейського культурного та освітнього простору потребує такої перебудови вищої школи, яка б сприяла розвитку активності, самостійності та творчих здібностей майбутніх вчителів, забезпеченню держави висококваліфікованими, ініціативними та конкурентоспроможними педагогічними кадрами, які мають ґрунтовну теоретичну та практичну професійну підготовку і можуть самостійно приймати рішення, пов'язані з майбутньою професією вчителя, та нести за них відповідальність перед собою та суспільством.

Розпочинаючи самостійну педагогічну діяльність, більшість учителів зустрічаються із труднощами та відчувають невпевненість у ситуаціях, для вирішення яких необхідний досвід самостійної творчої діяльності. Це передбачає достатній рівень сформованості у молодих фахівців системи умінь професійної самоорганізації. Адже професіоналізм учителя визначається не лише його готовністю використовувати на практиці вже відомі способи вирішення педагогічних проблем, але й здатністю до самостійного проектування педагогічних систем, процесів та ситуацій. Це обумовлює необхідність такої організації навчання в педагогічному університеті, яка б забезпечувала для кожного студента можливість самостійно формулювати та ставити мету, приймати рішення, активно діяти, відповідати за свої дії та отримані результати.

Значну увагу питанню формування у студентів навичок самостійної творчої діяльності та умінь самоорганізації приділяють в своїх дослідженнях В. Буряк (питання раціональної організації студентами свого часу та самоосвіти), В. Борисов (формування готовності майбутніх вчителів до самостійної дослідницької діяльності), С. Єлканов (питання професійного самовиховання майбутніх вчителів) Л. Григоренко, Н. Зеленкова, Л. Кондрашова, О. Малихін (проблема організації самостійної роботи майбутніх вчителів під час навчальних занять, на педагогічній практиці та в умовах позааудиторної діяльності), І. Сухова (особливості самоменеджменту студентів) та ін. Різні аспекти педагогічного проектування розглядаються в роботах В. Безрукової, В. Беспалько, І. Єрмакова, Є. Заір-Бек, Н. Суртаєвої, В. Юсупова та ін., а дослідженням особливостей проектувальної функції педагогічної діяльності займалися Н. Кузьміна, В. Монахов, В. Сластьонін та ін.

Мета даної статті полягає в тому, щоб розглянути особливості використання методу проектів під час вивчення педагогіки в процесі формування в майбутніх учителів умінь професійної самоорганізації.

Ми вважаємо, що вміння професійної самоорганізації є одночасно і важливим компонентом педагогічного професіоналізму, і необхідною умовою для подальшого професійного розвитку майбутнього вчителя. Ми пропонуємо розглядати вміння професійної самоорганізації як здатність особистості самостійно визначати мету та першочергові завдання, організувати їх поетапно вирішення, контролювати цей процес та аналізувати отримані результати з метою подальшого розвитку, вдосконалення професійно необхідних рис характеру та здібностей для підвищення рівня професіоналізму майбутнього вчителя.

Уміння професійної самоорганізації можна розглядати як систему, яка складається з декількох компонентів. Основними структурними елементами системи умінь професійної

самоорганізації ми вважаємо групу умінь з планування своєї діяльності (уміння визначати мету і задачі своєї роботи, розробляти план та виділяти основні етапи досягнення поставленої мети, уміння складати альтернативні варіанти своєї діяльності, уміння планувати бюджет часу тощо); її організації (уміння складати свій розпорядок дня, раціонально організовувати своє робоче місце, уміння розподіляти свою роботу за рівнем складності та важливості та ін.); уміння регулювати власні дії (уміння корегувати заплановане відповідно до обставин, уміння регулювати свій емоційний стан, уміння мобілізувати внутрішні сили на вирішення нагальних питань тощо); уміння контролювати та оцінювати результати своєї діяльності (уміння робити висновки, аналізувати та давати оцінку результатам власної діяльності).

На нашу думку, саме ці уміння забезпечують для майбутнього вчителя можливість творчо вирішувати переважну більшість професійних питань, свідомо проектувати свою особистість та професійно вдосконалюватись. Але формування у студентів умінь професійної самоорганізації можливе лише за умови активної діяльності майбутніх вчителів в навчально-виховному процесі. У зв'язку з цим ми погоджуємось з точкою зору проф. Л. Кондрашової, яка зазначає, що глибокі зміни в педагогічній підготовці студентів актуалізують проблему особистісного підходу до вузівського навчання [2, с.28]. Формування готовності до творчої діяльності передбачає активне включення кожного студента в дію, забезпечення для кожного особистісної зацікавленості в результативності власної діяльності.

Ми вважаємо, що одним із ефективних шляхів залучення майбутніх вчителів до активної роботи, спрямованої на оволодіння системою умінь професійної самоорганізації, є використання методу проектів під час вивчення дисциплін педагогічного циклу.

За основу цього методу покладено саму сутність поняття «проект», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати, вирішуючи певну проблему практичного або теоретичного характеру. Саме тому ми погоджуємось із А. Бистрюковою, яка зазначає, що метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми (технології), яка повинна завершитися цілком реальним практичним результатом, оформленим певними чином [1, с.59].

Використання методу проектів зумовлює необхідність активної самостійної творчої роботи кожного із студентів. Саме в процесі цієї роботи і вдосконалюються набуті протягом навчання в університеті уміння професійної самоорганізації майбутніх вчителів.

Успішність вирішення майбутніми вчителями певних навчально-виховних проблем під час розробки власних проектів забезпечується лише за умови правильно спланованої та організованої систематичної роботи студентів. Залучення майбутніх вчителів до створення власних педагогічних проектів сприяє формуванню у них умінь самостійної роботи з пошуковим апаратом бібліотеки, самостійного опрацювання наукової, навчально-методичної та довідкової літератури, розвитку творчого системного мислення, виховання культури розумової праці. При цьому студенти, розробляючи навчально-виховні проекти, з метою отримання реального результату за конкретний проміжок часу змушені певним чином планувати свою діяльність, визначати основні етапи роботи для досягнення своєї мети, аналізувати свій бюджет часу та правильно розподіляти його, обирати завдання першочергового значення, мобілізувати внутрішні сили на вирішення нагальних питань, аналізувати отримані результати та давати оцінку власній діяльності. Отже, виконуючи завдання з проектування способів вирішення певної педагогічної проблеми, студенти поставлені в такі умови, які забезпечують виникнення у майбутніх вчителів потреби та прагнення до оволодіння уміннями професійної самоорганізації.

Ми пропонуємо студентам виконувати індивідуальні проекти в процесі вивчення усіх дисциплін педагогічного циклу: наукових основ педагогічної діяльності, педагогіки, методики виховної роботи, історії педагогіки.

Розглянемо більш детально особливості організації проективної діяльності майбутніх вчителів під час вивчення курсу «Педагогіка». Так, для студентів II курсу ми пропонуємо розробити власні наукові проекти за такими темами, як «Формування майбутнім учителем свого іміджу», «Особистісна програма професійного самовиховання студентів», «Мої стратегії творчої самореалізації в університеті», «Життєвий та професійний успіх вчителя – чи тотожні ці поняття?», «Хронометраж свого життя та його оцінка», «Техніка індивідуальної навчальної роботи студента», «Особливості самоорганізації студентами педагогічного університету свого дозвілля» тощо. Тему свого дослідження студенти визначають на початку IV семестру, коли вони вже мають певну теоретичну підготовку з педагогіки, і в той же час для якісного виконання роботи є

достатньо часу. На підсумковому занятті кожен студент захищає свій проект перед аудиторією, що сприяє також розвитку комунікативних умінь та навичок майбутніх учителів, вмінню доводити та відстоювати свою точку зору.

Практика свідчить, що з метою підвищення якості студентських розробок та збільшення виховного впливу зазначеної роботи на розвиток особистості майбутнього вчителя, його прагнення до професійного саморозвитку та самовдосконалення, доцільно впроваджувати в практику щомісячні звіти студентів про виконану роботу. Протягом реалізації експериментальної програми на консультаціях-співбесідах ми регулярно ставили студентам декілька простих питань: «Які ваші плани на найближче майбутнє щодо вирішення проблеми? сподівання? Можливі шляхи її вирішення? Що ви вже зробили? Якою мірою виконана вами робота наблизилася до досягнення поставленої мети?»

Ми вважаємо, що такі запитання орієнтують студентів на покрокове виконання навчально-виховного проекту:

- 1) визначення актуальності дослідження;
- 2) усвідомлення мети даного проекту;
- 3) вибір оптимальних шляхів вирішення поставленого завдання;
- 4) систематичний самоаналіз отриманих результатів та корегування власних дій з метою досягнення найвищих результатів;
- 5) орієнтація студентів на чіткі часові межі, відведені на виконання проекту.

Важливою умовою такої співбесіди-звітування є письмове планування студентами своїх дій в окремому зошиті самоорганізації. Це пояснюється тим, що письмове викладення будь-якої ідеї – це перший крок до її перетворення у життя. В розмові можна висловлювати якісь незрозумілі та нечіткі ідеї, а в процесі письмового викладення матеріалу людина вже обмірковує конкретні деталі. І при цьому набагато складніше ввести в оману самого себе чи будь-кого іншого.

На перший погляд, така практика виглядає як простий спосіб обов'язкового звітування студентів перед викладачем. Зрозуміло, що цей момент також має місце у щомісячному звітуванні студентів, але ми розглядаємо його значно ширше, тому що система щомісячних звітів формує у студентів навички (а згодом – і звичку) звітуватись і перед самим собою. Вона активізує студентів у обмірковуванні своєї мети, а також є надійним засобом нагадування людині про необхідність прагнення до поставленої мети та реалізації своїх мрій.

Ефективність системи щомісячних студентських звітів зумовлена декількома причинами. По-перше, вона дозволяє студенту бути господарем самому собі та самостійно, для самого себе ставити завдання. По-друге, така система звітів робить навчальну працю студентів більш плідною та створює сприятливі умови для розвитку та прояву ініціативи, самостійності, відповідальності. По-третє, сприяє оволодінню вміннями планувати свою діяльність, раціонально використовувати свій час та розподіляти сили, співвідносити бажане з реальною можливістю досягти мети, вміння корегувати свої дії відповідно до обставин, вміння спокійно, виважено доводити свою думку та переконувати співрозмовника в її правильності.

Ще одна перевага системи щомісячних звітів (можливо, одна з найголовніших) полягає в тому, що таке звітування сприяє розвитку діалогу між студентом і викладачем на паритетних правах, що надає широкі можливості для реалізації особистісно-орієнтованого принципу навчання і виховання студентів.

Відповідно до даних, отриманих в процесі співбесіди із студентом, викладач має можливість спрямовувати діяльність студента в певному напрямку, даючи йому відповідні навчальні завдання. Наприклад, за результатами проміжного звітування - виступити з доповіддю перед своєю академічною групою, опрацювати систематичний каталог бібліотеки університету та зробити добірку статей з теми дослідження тощо.

Перевіряючи наробки студентів під час звітування, викладач відзначає позитивне й недоліки, вносить пропозиції щодо шляхів поліпшення організації роботи з розробки проекту. При цьому потрібно пам'ятати, що точка зору викладача (як і самооцінка студента) має суб'єктивний характер. В процесі доопрацювання проекту студент може апелювати до викладача, відстоюючи своє бачення вирішення певного питання, обговорювати з ним можливі варіанти виправлення недоліків. Саме такий суб'єкт-суб'єктний діалог викладача і студента лежить в основі реалізації особистісно-орієнтованого підходу до процесу підготовки майбутнього вчителя. У зв'язку з тим, що предмет діалогу – проект – унікальний, свій у кожного студента, діяльність викладача набуває індивідуального характеру.

Особливу увагу самостійній роботі студентів над розробкою власних проектів ми пояснюємо тим, що саме при розробці проекту студенти комплексно використовують загальнопедагогічні, дидактичні і спеціальні знання, у процесі роботи над проектом у майбутніх вчителів розвивається уся система умінь професійної самоорганізації: гностичні, проектувальні, конструктивні уміння (уміння підбирати необхідний теоретичний матеріал, планувати та ефективно організовувати власну діяльність та діяльність учнів тощо). Крім того, розробка проекту – це творча діяльність, яка сприяє розкриттю кожним студентом свого професійного «Я».

Отже, ми вважаємо, що саме така організація навчальної роботи студентів під час вивчення педагогіки сприяє підвищенню якості професійної освіти, формуванню у майбутніх вчителів усього комплексу умінь професійної самоорганізації та таким чином забезпечує підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів.

Література:

1. Быстрыкова А. Характеристика понятийного поля исследования проблемы педагогического проектирования//Гуманізація навчально-виховного процесу:Зб.наукових праць. – Вип..XXXVIII/За заг.ред.проф.В.І.Сипченка. – Слов'янськ: СДПУ,2007. – С.55-60.

2. Кондрашова Л.В. Высшая педагогическая школа и Болонский процесс: реалии и перспективы.- Кривой Рог, 2007. - 474с.

В статье рассматривается проблема развития личности будущего учителя, связанная с формированием у студентов педагогических университетов умений профессиональной самоорганизации, а также значение и особенности использования метода проектов как эффективного средства, направленного на овладение будущими учителями комплексом умений профессиональной самоорганизации в процессе изучения педагогики.

The article deals with the problem of personal future teachers' development, the skills of their professional self-organizing and the project method as the the effective means of their formation.